REVIEW ARTICLE

Information Overflow: A Systematic Review of the Studies in Iran and the World

Ali Mohammad Ramzanpour Marzi[1],
Mitra Ghiasi[2],
Safieh Tahmasebi Lmoni[2]

[1] PhD Student, Department of Knowledge and Information Science, Babol Branch, Islamic Azad University, Babol, Iran
[2] Assistant Professor, Department of Knowledge and Information Science, Babol Branch, Islamic Azad University, Babol, Iran

(Received November 26, 2022 ; Accepted February 7, 2023)

Abstract

Background and purpose: The current study is a systematic review about information overflow, that was conducted with the aim of identifying the status of researches conducted in this field, determining research gaps and the components and sub-components of interests, research methodology, and challenges and solutions related to the information overflow of studies.

Materials and methods: A systematic review was carried out using all articles published (until January 2022) in Persian and English indexed in electronic databases. First, the inclusion and exclusion criteria were determined. Then, of the 72 retrieved articles, 20 articles were eligible for analysis. Data were recorded on a checklist based on PRISMA Model.

Results: The most frequent components of information overflow include the followings: the effective factor in creating information overflow, individual factor, effective instrumental factor in controlling information overflow, effective environmental factors in solving information overflow, solutions for adjusting information overflow, influence of information overflow on users, and technological infrastructures. The challenges of information overflow in other countries included disappointment, fatigue, stress, feeling flustered, physical and mental pressure, technological overload, confusion, and regret. The challenges in Iran included organizational limitations, human limitations, reluctance to disclose information, complexity of organizations, unoffical and decentralized organizations (50%). The solutions and suggestions presented in the articles included proper management of information overload, value engineering, information control, information and communication technology skills training, and appropriate architecture.

Conclusion: By reviewing the researches on information overflow, the results were identified in terms of factors affecting information overflow, existing challenges, and possible solutions. Researchers working in Information Science and Knowledge, software engineers, etc., can be more successful in web-based projects by being aware of the issues raised in this research.

Keywords: information asymmetry, Internet use, information fatigue, systematic review, Iran, world

J Mazandaran Univ Med Sci 2023; 32 (218): 87-100 (Persian).

Corresponding Author: Mitra Ghiasi - Babol Branch, Islamic Azad University, Babol, Iran. (E-mail: mighiasi@gmail.com)

[Downloaded from jmums.mazums.ac.ir on 2026-11-23]

مـــروری

مجلـــه دانـشـــگاه عـلـــوم پـزشـکـــی مـازنـــدران
دوره سی و دوم شماره ۲۱۸ اسفند سال ۱۴۰۱ (۱۰۰-۸۷)

سرریز اطلاعات: مروری نظام‌مند بر مطالعات انجام شده در ایران و جهان

علی‌محمد رمضانپور مرزی[۱]
میترا قیاسی[۲]
صفیه طهماسبی لیمونی[۲]

چکیده

سابقه و هدف: مطالعه حاضر مروری است نظام‌مند در زمینه سرریز اطلاعات که با هدف شناسایی وضعیت پژوهش‌های انجام شده در زمینه سرریز اطلاعات، تعیین شکاف‌های پژوهشی، تعیین مؤلفه‌ها و زیرمؤلفه‌های مورد توجه، روش‌شناسی پژوهش‌ها، چالش‌ها و راهکارهای مربوط به سرریز اطلاعاتی مطالعات است، انجام پذیرفت.

مواد و روش‌ها: در این مطالعه مروری نظامند، جامعه آماری کلیه مقالات فارسی و انگلیسی موجود در پایگاه‌های اطلاعاتی معتبر بود. تاریخ جستجو تا بهمن ۱۴۰۰ (ژانویه ۲۰۲۲) است. ابتدا معیارهای ورودی و خروجی تعیین گردید. بر این اساس از ۷۲ مقاله بازیابی شده، ۲۰ مقاله واجد شرایط بررسی بودند. ابزار پژوهش سیاهه وارسی مبتنی بر مراحل مدل پریزما بود.

یافته‌ها: مؤلفه‌های پرتکرار سرریز اطلاعاتی، عامل موثر در ایجاد سرریز اطلاعاتی، عامل فردی، عامل موثر ابزاری در کنترل سرریز اطلاعاتی، عوامل موثر محیطی در رفع سرریز اطلاعات، راهکارهای تعدیل سرریز اطلاعات، تاثیر سرریز اطلاعاتی بر کاربران و زیرساخت فناورانه بودند. چالش‌های سرریز اطلاعات در خارج از ایران، شامل ناامیدی، خستگی، استرس، دستپاچگی، فشار فیزیکی و روانی، اضافه بار فناوری، سردرگمی، احساس پشیمانی و در ایران محدودیت‌های سازمانی، محدودیت‌های انسانی، عدم تمایل به افشای اطلاعات، پیچیدگی سازمان‌ها، عدم رسمیت و مرکزیت سازمان‌ها، با ۵۰ درصد بود. راهکارها و پیشنهادهای مطرح شده در مقالات شامل، مدیریت صحیح اضافه‌بار اطلاعاتی، مهندسی ارزش، کنترل اطلاعات، آموزش مهارت فناوری اطلاعات و ارتباطات و معماری مناسب بود.

استنتاج: با مرور پژوهش‌های حوزهٔ سرریز اطلاعاتی، یافته‌های این حوزه از نظر عوامل موثر بر سرریز اطلاعاتی، چالش‌های موجود و راهکارهای غلبه بر آن مشخص گردید. پژوهشگران علم اطلاعات و دانش‌شناسی، مهندسان نرم‌افزار و ... با آگاهی از موارد مطرح شده در این پژوهش می‌توانند در پروژه‌های مبتنی بر وب موفق‌تر عمل کنند.

واژه های کلیدی: اطلاعات نامتقارن، استفاده از اینترنت، خستگی اطلاعات، مرور سیستماتیک، ایران، جهان

مقدمه

امروزه سرعت پر شتاب تولید اطلاعات از یک سو و ضرورت ساماندهی این حجم روزافزون از سویی دیگر، بشر را با چالش‌های جدیدی روبرو ساخته است. پیشرفت‌های حاصل در فن‌آوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی با همه مزایایی که داشته، برخی تنگناهای جدید برای جامعه کاربران به وجود آورده است(۱).

مولف مسئول: میترا قیاسی- بابل: دانشگاه آزاد اسلامی، بابل E-mail:mighiasi@gmail.com
۱. دانشجوی دکتری، گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، واحد بابل، دانشگاه آزاد اسلامی، بابل، ایران
۲. استادیار، گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، واحد بابل، دانشگاه آزاد اسلامی، بابل، ایران
تاریخ دریافت : ۱۴۰۱/۹/۵ تاریخ ارجاع جهت اصلاحات : ۱۴۰۱/۹/۳۰ تاریخ تصویب : ۱۴۰۱/۱۱/۱۸

[Downloaded from jmums.mazums.ac.ir on 2026-11-23]

بـه‌طـوری‌کـه هرچـه حجـم اطلاعـات ومجراهـای دسترسی به آن‌ها بیش‌تر می‌شود امکان بازیابی کارآمـد و به موقع اطلاعات دشوارتر شده و اطمینان از صحت و اعتبار آن‌ها نیز کم‌تر می‌گردد. اما آن‌چه در این میـان حـائز اهمیت است، این است که منشأ اصلی این تغییـرات، تولیـد روزافزون اطلاعات و دانش است(۲). به همین دلیـل، آن چه کـه امـروزه بـرای تمـامی اقشـار جامعـه، یـک اصـل اساسی در زندگی اجتماعی و حرفه‌ای به‌شـمار مـی‌رود، دسترسی به اطلاعات و اسـتفاده مـؤثر از آن اسـت. واژه «مـدیریت اطلاعـات(Information Management)» در رشته‌ها و زمینه‌های مختلف علمی به‌کار برده شـده اسـت. مدیریت اطلاعات به‌معنی توانایی درجمع‌آوری، نگهداری، بازیابی، اشاعه و در دسترس سـاختن اطلاعـات درسـت، در مکان و زمان مناسب، برای افـراد شایسته بـا کـم‌تـرین هزینه، در بهترین محمل اطلاعـاتی بـرای بـه‌کـارگیری در تصمیم‌گیری، است. ظهور اینترنت و مجراهای اطلاعاتی برخط، مدیریت اطلاعات را با چالش‌هـا و تنگناهـایی در محیط‌های آموزشی و پرورشـی، مواجـه سـاخته اسـت(۳). امروزه، یکی ازمهم‌ترین موضوعاتی که در زمینه مـدیریت اطلاعـات، بـا آن مواجـه‌ایـم، مسـئله‌ای اسـت کـه از آن به‌عنوان «سـرریز اطلاعـاتی(Information Overload)» یـاد می‌شود(۴). از سرریز اطلاعاتی بـا عنـاوینی ماننـد سـرریز اطلاعـات، ریـزش اطلاعـات (Information Downfall)، انباشـت اطلاعـات (Accumulation of Information) یـا اطلاعات کاذب (False Information) نیز یاد می‌شود(۵). هر چند که این مسئله با ظهور اینترنت اهمیت ویژه‌ای در ادبیات مربوط به دانش‌شناسی و اطلاع‌رسانی یافته است امـا بیش از هر چیز به بازیابی بیش از اندازه اطلاعات یا بازیـابی اطلاعات ناخواسته مربوط می‌شـود(۶). واژه نامـه بـرخط کتابداری و اطلاع‌رسـانی(Dictionary online Librarian)، سرریز اطلاعاتی را چنین تعریف می‌کند: «وضـعیتی کـه در آن، اطلاعات بیش از اندازه برای یک موضوع موجود است. این حالت عموما در کـاوش درون‌خطـی(Online) اتفاق می‌افتد، به‌خصوص وقتی پرسش با واژگانی کلـی بیان شود(۷). ساولاینن(Savolainen)، با توجه به بررسی پژوهش‌های متعدد، نتیجه گرفته است که نـوعی کمبـود از جمله سردرگمی کاربرها در مسیر جسـتجوها و یـافتن اطلاعات لازم دربین بی‌نهایت داده‌های موجود وچگـونگی دسترسی به آن از میان بی‌شمار اطلاعات کـاذب وجـود دارد. به عبارتی برخی از کاربران مهارت‌های لازم بـرای یافتن، ارزیابی و انتخاب منابع اطلاعاتی (چاپی و برخط) را بـه علـت وجـود ضـایعه سـرریز اطلاعـاتی و انباشـت داده‌ها، دارا نیستند و برای انجـام فعالیـت‌هـای پژوهشـی خود دچار دشواری‌های گونـاگونی مـی‌شـوند. در عـین حال مصرف‌کنندگان اطلاعـات بایـد بتواننـد بـر سـرریز اطلاعاتی غلبه کرده و توانـایی پژوهشـی و مهـارت‌هـای تحلیلی و انتقادی خود را توسعه دهند(۸).

در ایران نیز از سال‌ها پیش مبحث سرریز اطلاعـاتی مـورد توجـه پژوهشـگران قـرار گرفتـه و پژوهش‌هـای متعددی در این مورد انجـام پذیرفتـه اسـت. امـا تـاکنون پژوهشی که به مرورنظامند پژوهش‌های مرتبط به سرریز اطلاعات در ایران و جهان پرداخته باشد صورت نگرفتـه اسـت. مـرور نظام‌منـد ایـن پژوهش‌هـا، ضـمن کشـف زمینه‌های جدید پژوهشی، زمینه مقایسه نتایج حاصـل از پژوهش‌های پیشین را فراهم نموده و با تعیین شکاف‌های مطالعاتی در ایـن حـوزه مـی‌تـوان بـه تـدوین طرح‌هـای پژوهشی نوین و راهکارهـای لازم اقـدام نمـود و نیـز بـا اشراف بر فعالیت‌های انجام شـده، زمینـه لازم جهـت بـه سازی روند پژوهش‌های آینده فراهم آید.

مواد و روش ها

این مطالعه کاربردی، و مبتنی بر مرور نظام‌منـد، بـر اساس راهنمای استاندارد پریزمـا (PRISMA) تـدوین شـده است. مرور نظام‌مند روشی است برای ترکیـب مقـدار قابـل توجهی از اطلاعات، با شناسایی ویژگی‌های یـک موضـوع مشخص. هم‌چنین شامل تحقیق جامع مقـالات و اسـتفاده از معیارهای انتخاب صریح و قابل تکرار می‌باشد(۹). جامعه پژوهش حاضر، مقـالاتی اسـت کـه بـه بررسـی سـرریز

[Downloaded from jmums.mazums.ac.ir on 2026-11-23]

اطلاعات پرداخته است. براساس استاندارد پریزما پس از تعیین سؤال‌های پژوهش پروتکل انجام مطالعه تدوین شد. براساس مدل پریزما ابتدا معیارهای ورودی و خروجی تعیین و سپس به شرح زیر نسبت به گردآوری داده‌ها براساس معیارهای تعیین شده و در راستای پرسش‌های مطرح شده اقدام گردید.

معیارهای ورود شامل مقالات پژوهشی و پایان‌نامه‌ها، زبان فارسی و انگلیسی، امکان دسترسی به متن کامل و موضوع سرریز اطلاعاتی و محدوده زمانی از ۲۰۰۲ الی ۲۰۲۲ میلادی (۱۴۰۰-۱۳۸۰) است. معیارهای خروج هم عدم دسترسی به متن کامل، داشتن زبان غیرفارسی و غیرانگلیسی، محدودیت نداشتن موضوع به سرریز اطلاعاتی، منابع غیر از مقاله و پایان‌نامه است.

- شناسایی نیاز به مرور پژوهش‌ها

در این مرحله مشخص شد که هیچ پژوهش مشابهی در زمینهٔ سرریز اطلاعات با روش مرور نظام‌مند وجود ندارد. در این پژوهش با جستجو در بانک اطلاعات نشریات کشور (مگیران)[1] ، پایگاه مرکز اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی[2]، نورمگز[3]، ایرانداک[4] و مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری و هم‌چنین در پایگاه‌های اطلاعاتی اسکوپوس[5]، ابسکو[6]، جی‌استور[7]، امرالد[8] و ساینس‌دایرک[9] مشخص شد که در هیچ مورد از پژوهش‌هایی که در ایران و جهان در رابطه با سرریز اطلاعات انجام شده است روش‌ها و ابزارها، مزایا و چالش‌های سرریز اطلاعات در قالب یک پژوهش به‌صورت نظام‌مند بررسی نشده است.

- مشخص کردن پرسش‌های پژوهش

۱. در پژوهش‌های انجام شده داخلی وخارجی، از چه مؤلفه‌هایی در زمینه سرریز اطلاعات استفاده شده است؟

۲. پژوهشگران در پژوهش‌های داخلی و خارجی این حوزه از چه روش شناسی پژوهش استفاده کردند؟

۳. پژوهشگران در پژوهش‌های داخلی و خارجی این حوزه از چه ابزارهای پژوهش استفاده کردند؟

۴. چالش‌های مربوط به سرریز اطلاعات براساس مقالات مورد بررسی چیست؟

۵. راهکارها و پیشنهادهای تعدیل سرریز اطلاعاتی ارائه شده در مقالات مورد بررسی کدام است؟

- شناسایی پایگاه های اطلاعاتی معتبر و مرتبط

در راستای پاسخگویی به پرسش‌های طرح شده در بالا، اقدام به شناسایی پایگاه‌های اطلاعات کتاب‌شناختی فارسی و انگلیسی شد که بیش‌ترین پوشش موضوعی را در زمینه سرریز اطلاعات دارند. نشریات علمی-پژوهشی مرتبط و نمایه شده در پایگاه‌های اطلاعاتی ایرانداک، نورمگز، مگ ایران، علوم منطقه‌ای، جهاد دانشگاهی، با کلید واژه‌های مرتبط فارسی سرریز اطلاعاتی، اضافه بار اطلاعاتی، انفجار اطلاعات و سربار اطلاعاتی، و در پایگاه‌های اطلاعاتی خارجی امرالد، ساینس دایرکت، اسکوپوس، جی استور و ابسکو با کلید واژه‌های مرتبط لاتین، Information pollution and Information overload، Information explosion، Information overhead، Information overflow جستجو شدند. در نتیجه این فعالیت، تعداد رکوردهای بازیابی شده از پایگاه‌های اطلاعاتی نامبرده براساس جدول شماره ۱ بوده است. ضمنا راهبرد جستجو در جدول شماره ۲ و۳ و فرآیند انتخاب منابع در فلوچارت شماره ۱ نشان داده شده است.

- شناسایی و انتخاب منابع اولیه

در این فعالیت، چکیده، مقدمه، و نتیجه‌گیری منابع مطالعه شدند. در میان منابع مذکور، منابعی که به زبان انگلیسی و فارسی بودند، به شرط داشتن یکی از معیارهای زیر انتخاب شدند.

1. http://www.magiran.com/
2. SID
3. http://www.noormags.com/view/fa/default
4. http://database.irandoc.ac.ir
5. Scopus
6. EBSCO
7. JSTOR
8. Emerald
9. Science direct

[Downloaded from jmums.mazums.ac.ir on 2026-11-23]

۱. مقاله حتماً پژوهشی بوده و نتـایج پژوهشـی در آن ارائه شده باشد.

۲. منبع پژوهشی مذکور مقاله و پایان‌نامه باشد.

-استخراج و ترکیب داده‌ها

باتوجه به معیارهای ذکر شده، تعداد ۱۶ منبع فارسی و ۲۶ منبع به زبان انگلیسی برای پاسخ بـه پرسـش‌هـای اساسی طرح شده انتخاب شدند. ملاک مورد نظر بـرای انجام این مرور نظام‌مند پژوهش‌هایی بودند که صرفاً در باب سرریز اطلاعات انجام شده باشد، لذا در نهایـت ۱۰ پژوهش به زبان انگلیسی و ۱۰ پژوهش بـه زبـان فارسـی معادل ۲۰ پژوهش داخلی و خارجی بررسی شد (جدول و فلوچارت شماره ۱). درصد فراوانـی ایـران و جهـان از تقسیم فراوانی آن‌ها بر ۱۰به دست می‌آید. درصد فراوانی

جدول شماره ۱: تعداد رکوردهای بازیابی و حذف شده و مورد استفاده در جستجو از پایگاه های اطلاعاتی

پایگاه طلاعاتی	تعداد رکورد	تعداد رکوردهای حذف شده	دلیل حذف رکورد	تعداد رکورد مورد استفاده
ایرانداک	۱۳ (پایان نامه)	۳	تکراری بودن در پایگاه های اطلاعاتی	۱۰
مرکز منطقه‌ای اطلاع رسانی علوم و فناوری	۴ (مقاله)	۱	مشابهت با پایگاه های دیگر، عنوان نامرتبط	۳
نورمگز	۴ (مقاله)	۰	تکراری بودن در پایگاه های اطلاعاتی، چکیده نامرتبط	۴
جهاد دانشگاهی	۹ (مقاله)	۱	تکراری بودن در پایگاه های اطلاعاتی، محتوای نامرتبط	۸
مگیران	۴(مقاله)	۰	تکراری بودن در پایگاه های اطلاعاتی، چکیده نامرتبط	۴
امرالد	۱۵ (مقاله)	۷	تکراری بودن در پایگاه های اطلاعاتی و غیر قابل دسترس بودن اطلاعات	۸
اسکوپوس	۱۴ (مقاله)	۵	تکراری بودن در پایگاه های اطلاعاتی	۹
ساینس دایرکت	۱۷ (مقاله)	۲	تکراری بودن در پایگاه های اطلاعاتی	۱۵
ابسکو	۴ (مقاله)	۱	تکراری بودن در پایگاه های اطلاعاتی	۳
جی استور	۸ (مقاله)	۰	تکراری بودن در پایگاه های اطلاعاتی و غیر قابل دسترس بودن اطلاعات	۸
جمع	۹۲	۲۰		۷۲

جدول شماره ۲: توزیع فراوانی کلید واژه های مرتبط با استراتژی و نتیجه جست وجو

کلید واژه های فاسی	نتیجه جست وجو	کلید واژه های انگلیسی	نتیجه جست وجو
سرریز اطلاعات، انفجار اطلاعات، اضافه بار اطلاعات، آلودگی اطلاعات، سربار اطلاعاتی	۲۹	Information overflow Information explosion Information overload Information pollution Information overhead	۴۳

جدول شماره ۳: استراتژی‌های جستجو

پایگاه اطلاعاتی	ایرانداک، نورمگز، مگ‌ایران، علوم منطقه ای، جهاددانشگاهی، امرالد، ساینس دایرکت، اسکوپوس، جی‌استور و ابسکو
تعداد مقالات بازیابی شده	۷۲
روش جستجودر پایگاه های داخلی	عنوان: "سرریز اطلاعات"، یا" اضافه‌بار اطلاعاتی"، یا"انفجار اطلاعات"یا "سربار اطلاعاتی" و نوع مدرک «(مقاله و پایان نامه) و زبان (فارسی و انگلیسی) و محدوده زمانی(۱۴۰۰ – ۱۳۸۰).
روش جستجو در پایگاه های خارجی	TOPIC: ("Information overload "or" Information overflow "or" Information explosion"or" Information pollution) AND Document Types: (Article & Thesis) AND Language: (English & Persian) AND Timespan: (2002-2022 years).
مقالات نهایی	20

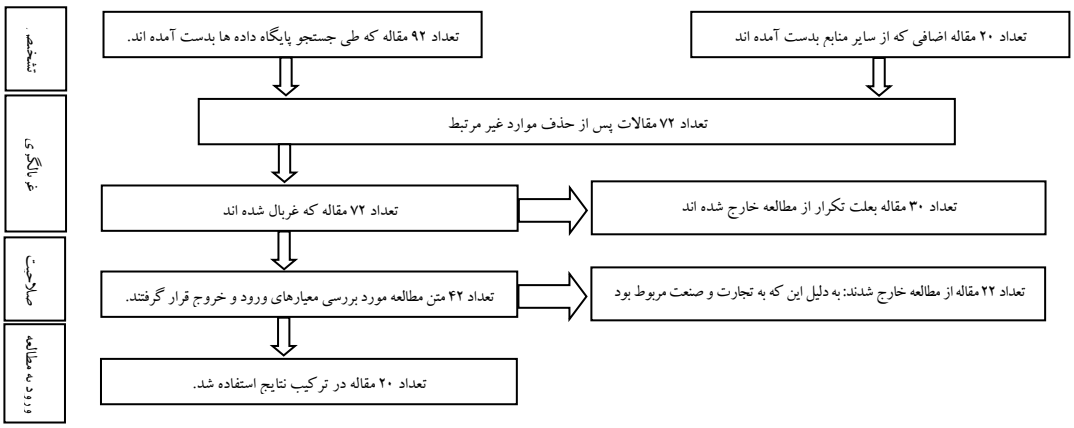

فلوچارت شماره ۱: فلوچارت مطالعات وارد شده و خارج شده بر طبق پریزما

[Downloaded from jmums.mazums.ac.ir on 2026-11-23]

مجموع نیز از تقسیم مجموع فراوانی‌های ایران و جهان بر عدد ۲۰ حاصل می‌شود. در مرحله آخر جهت صحت روایی صوری نتایج به دست آمده فرم تلخیص شده‌ای به منظور تایید اطلاعات استخراج شده از متن پژوهش مطابق جدول شماره ۴ طراحی گردید و سپس اطلاعات مربوط به هر پژوهش در آن ثبت شد. برای اطمینان از روایی فرم مذکور، این فرم به همراه اهداف پژوهش میان ۷ نفر از خبرگان رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی و فناوری اطلاعات توزیع گردید و با اعمال نظرات آن‌ها و بازنگری نهایی، صحت روایی صوری آن تایید شد (جدول شماره ۴).

یافته ها

در پاسخ به سؤال، در پژوهش‌های انجام شده داخلی و خارجی، از چه مؤلفه‌هایی در زمینه سرریز اطلاعات استفاده شده است؟، موضوع های مطرح شده در حوزه پژوهشی سرریز اطلاعات در جدول شماره ۵ ارائه شده است.

برای پاسخ به این سوال، مؤلفه‌های مطرح‌شده در مطالعه، ۲۰ مقاله مورد نظر به‌صورت مرور نظام‌مند استخراج شد. همان‌طور که در جدول شماره ۵ ملاحظه می‌شود در پژوهش‌های داخلی و خارجی مؤلفه اصلی موضوع مورد بررسی سرریز اطلاعات بود، که در کلیه پژوهش‌ها به آن پرداخته شده است.

سرریز اطلاعات حجم زیادی از اطلاعاتی است که در یک مدت زمان کوتاه ارائه می‌شود و توانایی درک و حل آنان مشکل است(۲۷). همان‌طورکه در جدول شماره ۵ مشخص شد پژوهش‌های مورد بررسی برای درک مفهوم سرریز اطلاعات هفت عامل (ایجاد سرریز، عامل فردی، عامل محیطی، عامل کنترل، راهکارهای تعدیل، عامل تاثیر بر کاربران و زیرساخت‌های فناورانه) را مطرح کرده‌اند که به‌صورت مولفه‌های فرعی یا زیرمولفه‌های موثر بر سرریز اطلاعات مطرح شدند. روف (Ruff) عقیده دارد که افراد با اطلاعات جزیی یا بدون هیچ اطلاعاتی، هیچ اطلاعات یا اطلاعات کمی برای پردازش دارند و در نتیجه تصمیمات ضعیفی می‌گیرن(۲۸).

وقتی مقدار اطلاعات افزایش می‌یابد، پردازش اطلاعات و کیفیت تصمیم‌گیری‌ها هم افزایش می یابد، اما در نقطه معینی، میزان اطلاعاتی که فرد در معرض آن قرار می‌گیرد، بیش‌تر از حدی است که در توان پردازش اوست. در این مرحله سرریز اطلاعات اتفاق افتاده است و قدرت تصمیم‌گیری کاهش می‌یابد. به‌طور کلی سرریز اطلاعات هنگامی بوجود می‌آید که حجم و سرعت دریافت اطلاعات توسط فرد خارج از ظرفیت وی باشد(۲۹). در واقع، سرریز اطلاعات، زمانی به وقوع می‌پیوندد که مقدار اطلاعاتی که پردازش می‌شود، فراتر از ظرفیت اشخاصی است که می‌توانند در زمان موجود آن را پردازش کنند(۳۰). از سویی دیگر، فناوری نیز نقش مهمی در ایجاد سرریز اطلاعات دارد. فناوری نه تنها در ایجاد مضمون اطلاعات به ما کمک می‌کند، بلکه به ما این امکان را می‌دهد که به مقدار زیادی از اطلاعات، دسترسی پیدا کنیم. دلایل تکنولوژیکی که منجر به سرریز اطلاعات می‌شود را می‌توان به طراحی ضعیف یا پیچیده سیستم‌های اطلاعاتی، ارائه اطلاعات، بیش‌تر از آن چه لازم است، اعتماد بیش از حد به فناوری و تداخل چند فناوری باهم نسبت داد(۴). رویارویی کاربران با سرریز اطلاعات تابع عوامل مختلفی است که با راهکارها و روش‌های جستجو و بازیابی اطلاعات بسیار مرتبط است. بازیابی اطلاعات را فرایند جستجو در میان مجموعه ای از مدارک می‌دانند که هدف آن تعیین دسته‌ای از مدارک در حیطه موضوعی درخواست شده است. فرایند جستجو، فرایندی تعاملی است. تعامل بدین معناست که کاربر بر فرایند جستجو کنترل داشته و در این مسیر دست به انتخاب می‌زند(۳۱). افزایش انتشار اطلاعات در شبکه وب و رشد دسترس پذیری منابع عرضه شده در آن برای کاربران عمومی و خاص، سازماندهی منابع

[Downloaded from jmums.mazums.ac.ir on 2026-11-23]

اطلاعاتی موجـود در شـبکه جهـانی را ضـروری سـاخته است. برای طبقه بندی بهتر اطلاعـات مفیـد، ابـزار هـا و منابع تمرکز یافته‌ای وجـود دارد کـه شـاید مـوثر باشـد. برای کاهش سردرگمی جست و جو، فرد باید بداند کـه چه ابزارهایی در دسترس او وجود دارد و نیز بایـد روش استفاده از آن‌ها را بداند، چرا کـه اطلاعـات موجـود در اینترنـت، بـه روش‌هـای گونـاگون و در هـزاران سـایت مختلف قرار داده شده است. لازم بـه ذکـر اسـت بهبـود نحوه جستجو و عوامل مـوثر بـر آن می‌توانـد از عوامـل مـوثر بـر کنتـرل سـرریز اطلاعـات باشـد(۳۲). هـم‌چنـین ناهمگونی انبوه اطلاعات موجود باعث شـده اسـت کـه تمام دلایل مربوط بـه چرایـی سـازماندهی اطلاعـات در محیط چاپی با شدت بیش تـری در محـیط الکترونیکـی صدق کند. برای سازماندهی این حجـم انبـوه اطلاعـات تلاش‌های زیادی صورت گرفته است کـه از آن جملـه می‌توان به انواع روش‌های نمایـه‌سـازی در محـیط وب، اسـتفاده از سـامانه‌هـای نـرم‌افـزاری، ایجـاد ارتباطـات سازمانی گسترده، مدیریت دانش فردی در سـازمان و ... اشاره کرد(۳۳) و در نهایت، بی‌تردیـد اسـتفاده‌کننـدگان محـور اصـلی و بنیـادی هـر نظـام بازیـابی اطلاعـات را تشکیل می‌دهند و محیط وب از این جهت نه‌تنهـا اسـتثنا نیست بلکه بنا به دلایلی جایگاه کاربران در ایـن محـیط به مراتب مهم‌تر است. در میان این حجم انبوه اطلاعات (چاپی، غیر چاپی و الکترونیکی)، پیدا کردن اطلاعـات کـاملا مـرتبط و معتبـر کـار آسـانی نیسـت و نیازمنـد مهارت‌های ویژه‌ای است کـه در حـال حاضـر از آن بـه عنوان مهارت‌های اطلاع‌یابی یاد می‌شـود. مهـارت‌هـای اطـلاع‌یـابی شـامل مهـارت‌هـای بازیـابی، ارزیـابی، سازماندهی و تبادل اطلاعات است(۳۴). عوامل مختلفی که در مهارت‌های اطلاع‌یابی دخیل هسـتند را مـی‌تـوان در قالب‌های زیر دسته‌بندی کرد(۳۵).

– عوامل فردی: تجربـه، دانـش، سـواد اطلاعـاتی و رایانه ای، نیاز اطلاعاتی، سـطح انتظـار، جـنس، هـوش، ویژگی‌های فردی، شخصیتی، شناختی و انگیزشی.

– عوامل مربوط به قابلیت نظام: رابط کاربر، قابلیـت و امکانات جسـتجو، روش‌هـای نمایـه سـازی و چکیـده نویسی، نحوه برجسته کردن اطلاعات، نمایش اطلاعات، وجود راهنماها و...

– عوامل اجتماعی و محیطی: گروه‌های اجتمـاعی، عوامل فرهنگی و اقتصادی، قوانین و مقررات حـاکم بـر جریان اطلاعات، شغل و جو سازمانی.

– عوامل مرتبط با اطلاعـات: نـوع مـدرک، نـوع و انـدازه فایـل، سـاختار فایـل و چگـونگی دسترسـی بـه اطلاعات.

این ترکیبـی از تمـام مهارت‌هـایی اسـت کـه بـرای استفاده مؤثر و حداکثر از اطلاعات لازم است. اطلاعات جـدول شـماره ۵ هـم نشـان می‌دهـد در میـان عوامـل و مولفه‌های موثر بر سرریز اطلاعات، مؤلفـه‌های پرتکـرار شامل، تاثیر سرریز اطلاعاتی بـر کـاربران (۹۰ درصـد)، عامـل مـوثر در ایجـاد سـرریز اطلاعـاتی (۹۰ درصـد) و عامل موثر محیطی (۷۵ درصد) در جوامع مورد بررسـی اسـت و کـم‌تـرین درصـد مربـوط بـه عامـل فـردی (۶۰ درصـد) اسـت. در پاسـخ بـه پرسـش پژوهشـگران در پژوهش‌های داخلی و خـارجی ایـن حـوزه از چـه روش شناسی پژوهش استفاده کردند؟ جـدول شـماره ۶ روش شناسی پژوهش‌ها را نشان می‌دهد.

براسـاس یافتـه‌هـای جـدول شـماره ۶، روش پـژوهش قالب در ایران روش کیفـی (۴۰ درصـد) و در جهـان روش کمـی (پیمایشـی) (۶۰ درصـد) در اولویـت قـرار دارد. روش‌های پژوهش ترکیبی در ایـران (۳۰ درصـد) و جهـان (۱۰ درصد) کم‌تـرین کـاربرد را داشـته‌اند. بـرای پاسـخ بـه سـؤال سـوم پـژوهش مبنـی بـر ابـزار مـورد اسـتفاده در پژوهش‌ها، نتایج جدول شماره ۷ بیانگر آن اسـت کـه ابـزار بیش‌تر پژوهش‌ها در ایران (۶۰ درصد) مربوط به مصاحبه و مشاهده است در حالی که در جهان ۴۰ درصد استفاده شده اسـت و آن‌هـا بـیش تـر از پرسشـنامه (۵۰ درصـد) اسـتفاده می‌کننـد. در ایـران و در جهـان توجـه بـه اسـتفاده توامـان مصاحبه و پرسشنامه هم خیلی کم بوده است.

[Downloaded from jmums.mazums.ac.ir on 2026-11-23]

جدول شماره ۴: نمونه فرم تلخیص شده بر مبنای عوامل مستخرج از مقاله‌های منتخب

عنوان	مولفه‌ها	سال	پژوهشگر	قالب پژوهش	روش پژوهش	انتشارات پژوهش
سرریز اطلاعات	عامل ایجاد	۲۰۲۰	نیاگویا	پایان نامه	کمی	*University of Nairobi*
	عامل فردی	۲۰۱۷	کاماری	مقاله	ترکیبی	*World Wide Journal of Multidisciplinary Research and Development*
	عامل کنترل ابزاری	۲۰۱۸	چن	مقاله	کمی	*Decision Support Systems*
	عامل محیطی	۲۰۱۷	ساولینن	مقاله	کیفی	*Journal of Information Science*
	راهکار تعدیل	۲۰۲۰	نیاگویا	پایان نامه	کمی	*University of Nairobi*
	تاثیر بر کاربران	۲۰۲۲	آبووا	مقاله	کمی	*Library Philosophy and Practice*
	زیرساخت فناورانه	۲۰۱۶	لی و همکاران	مقاله	کمی	*Computers in Human Behavior*

جدول شماره ۵: اهم موضوع های مطرح شده در زمینه سرریز اطلاعات

مؤلفه اصلی	زیرمولفه ها	نویسنده، سال، استنادات	ایران تعداد(درصد)	جهان تعداد(درصد)	مجموع ایران و جهان تعداد(درصد)
سرریز اطلاعات	عامل موثر در ایجاد سرریز اطلاعاتی	اسکندری‌نسب و دیگران (۱۴۰۰)(۱۰)، کیانی (۱۳۸۹) (۱۱)، حاجی زین‌العابدینی(۱۳۹۷)(۱۲)، منصوری و دیگران(۱۳۹۸)(۱۳)، ارجمند کرمانی و عباسی(۱۳۹۲)(۴)، طلاچی و زارعی(۱۳۸۹)(۲)، کمیجانی و محمودزاده(۱۳۸۷)(۱۴)، دانایی‌مقدم(۱۳۹۳)(۱۵)، اپلر و منجیس(۲۰۰۴)(۱۶)، پارنل(۲۰۰۱)(۱۷)، شاجف و دیگران(۲۰۱۶)(۱۸)، فرهومند و دروری (۲۰۰۲)(۱۹)، چن(۲۰۱۸)(۲۰)، لی، سان و کیم(۲۰۱۶)(۲۱)، ساولاتین(۲۰۱۷)(۸)، نیاگویا(۲۰۲۰)(۲۲)، کاماری(۲۰۱۷)(۲۳)، ابووا(۲۰۲۲)(۲۴).	۸ (۸۰)	۱۰ (۱۰۰)	۱۸ (۹۰)
	عامل فردی	فروغی و سلیمانی‌ماشک(۱۳۹۲)(۲۵)، طلاچی و زارعی(۱۳۸۹)(۲)، ارجمند کرمانی و عباسی(۱۳۹۲)(۴)، کیانی(۱۳۸۹)(۱۱)؛ اپلر و منجیس(۲۰۰۴)(۱۶)، پارنل(۲۰۰۱)(۱۷)، شاجف و دیگران(۲۰۱۶)(۱۸)، فرهومند و دروری (۲۰۰۲)(۱۹)، لی، سان و کیم(۲۰۱۶)(۲۱)، ساولاتین(۲۰۱۷)(۸)، کاماری(۲۰۱۷)(۲۳)، ابووا(۲۰۲۲)(۲۴).	۴ (۴۰)	۸ (۸۰)	۱۲ (۶۰)
	عامل موثر ابزاری در کنترل سرریز اطلاعاتی	کیانی(۱۳۸۹)(۱۱)، فروغی و سلیمانی‌ماشک(۱۳۹۲)(۲۵)، ارجمند کرمانی و عباسی(۱۳۹۲)(۴)، طلاچی و زارعی(۱۳۸۹)(۲)، دانایی‌مقدم(۱۳۹۳)(۱۵)؛ اپلر و منجیس(۲۰۰۴)(۱۶)، پارنل(۲۰۰۱)(۱۷)، فرهومند و دروری (۲۰۰۲)(۱۹)، چن(۲۰۱۸)(۲۰)، لی، سان و کیم(۲۰۱۶)(۲۱)، ساولاتین(۲۰۱۷)(۸)، نیاگویا(۲۰۲۰)(۲۲)، ابووا(۲۰۲۲)(۲۴).	۵ (۵۰)	۸ (۸۰)	۱۳ (۶۵)
	عوامل موثر محیطی در رفع سرریز اطلاعات	اسکندری‌نسب و دیگران (۱۴۰۰)(۱۰)، فروغی و سلیمانی‌ماشک(۱۳۹۲)(۲۵)، ارجمند کرمانی و عباسی(۱۳۹۲)(۴)، طلاچی و زارعی(۱۳۸۹)(۲)، کمیجانی و محمودزاده(۱۳۸۷)(۱۴)، دانایی‌مقدم(۱۳۹۳)(۱۵)، اپلر و منجیس(۲۰۰۴)(۱۶)، پارنل(۲۰۰۱)(۱۷)، فرهومند و دروری(۲۰۰۲)(۱۹)، چن(۲۰۱۸)(۲۰)، لی ودیگران(۲۰۱۶)(۲۱)، ساولاتین(۲۰۱۷)(۸)، نیاگویا(۲۰۲۰)(۲۲)، کاماری(۲۰۱۷)(۲۳)، ابووا(۲۰۲۲)(۲۴).	۶ (۶۰)	۹ (۹۰)	۱۵ (۷۵)
	راهکارهای تعدیل سریز اطلاعات	حاجی‌زین‌العابدینی(۱۳۹۷)(۱۲)،منصوری و دیگران(۱۳۹۸)(۱۳)، فروغی و سلیمانی‌ماشک(۱۳۹۲)(۲۵)، ارجمند کرمانی و عباسی(۱۳۹۲)(۴)، طلاچی و زارعی(۱۳۸۹)(۲)، کمیجانی و محمودزاده(۱۳۸۷)(۱۴)، دانایی‌مقدم(۱۳۹۳)(۱۵)؛ پارنل(۲۰۰۱)(۱۷)، رهومند و دروری(۲۰۰۲)(۱۹)، چن(۲۰۱۸)(۲۰)، لی ودیگران(۲۰۱۶)(۲۱)، ساولاتین(۲۰۱۷)(۸)، نیاگویا(۲۰۲۰)(۲۲)، کاماری(۲۰۱۷)(۲۳).	۷ (۷۰)	۷ (۷۰)	۱۴ (۷۰)
	تاثیر سریز اطلاعات بر کاربران	اسکندری‌نسب و دیگران (۱۴۰۰)(۱۰)، کیانی(۱۳۸۹)(۱۱)، منصوری و دیگران(۱۳۹۸)(۱۳)، حاجی زین‌العابدینی(۱۳۹۷)(۱۲)، فروغی و سلیمانی‌ماشک(۱۳۹۲)(۲۵)، ارجمند کرمانی و عباسی(۱۳۹۲)(۴)، صابری، محمدخانی و آراسته(۱۳۹۴)(۲۶)، کمیجانی و محمودزاده(۱۳۸۷)(۱۴)؛ اپلر و منجیس(۲۰۰۴)(۱۶)، پارنل(۲۰۰۱)(۱۷)، شاجف و دیگران(۲۰۱۶)(۱۸)، فرهومند و دروری(۲۰۰۲)(۱۹)، چن(۲۰۱۸)(۲۰)، لی‌ودیگران(۲۰۱۶)(۲۱)، ساولاتین(۲۰۱۷)(۸)، نیاگویا(۲۰۲۰)(۲۲)، کاماری(۲۰۱۷)(۲۳)، ابووا(۲۰۲۲)(۲۴).	۸ (۸۰)	۱۰ (۱۰۰)	۱۸ (۹۰)
	زیرساخت فناورانه	کیانی(۱۳۸۹)(۱۱)، ارجمند کرمانی و عباسی(۱۳۹۲)(۴)،کمیجانی و محمودزاده(۱۳۸۷)(۱۴)، دانایی‌مقدم(۱۳۹۳)(۱۵)؛ پارنل(۲۰۰۱)(۱۷)، شاجف و دیگران(۲۰۱۶)(۱۸)، فرهومند و دروری(۲۰۰۲)(۱۹)، چن(۲۰۱۸)(۲۰)، لی ودیگران(۲۰۱۶)(۲۱)، ساولاتین(۲۰۱۷)(۸)، نیاگویا(۲۰۲۰)(۲۲)، کاماری(۲۰۱۷)(۲۳)، ابووا(۲۰۲۲)(۲۴).	۴ (۴۰)	۹ (۹۰)	۱۳ (۶۵)

جدول شماره ۶: روش های پژوهش مورد استفاده در سرریز اطلاعات در مقالات

روش پژوهش	نویسنده، سال، استنادات	ایران تعداد(درصد)	جهان تعداد(درصد)	مجموع ایران و جهان تعداد(درصد)
پیمایشی (کمی)	ارجمند کرمانی و عباسی(۱۳۹۲)(۴)، صابری، محمدخانی و آراسته(۱۳۹۴)(۲۶)، طلاچی و زارعی(۱۳۸۹)(۲)؛ نیاگویا(۲۰۲۰)(۲۲)، لی و دیگران (۲۰۱۶)(۲۱)، چن(۲۰۱۵)(۲۰)، فرهومند و درودی(۲۰۰۲)(۱۹)، اپلر و منجیس(۲۰۰۴)(۱۶)، پارنل(۲۰۰۱)(۱۷)، ابووا(۲۰۲۲)(۲۴).	۳ (۳۰)	۶ (۶۰)	۹ (۴۵)
کیفی	کیانی(۱۳۸۹)(۱۱)، حاجی زین‌العابدینی(۱۳۹۷)(۱۲)، منصوری و دیگران(۱۳۹۸)(۱۳)، فروغی و سلیمانی‌مارشک(۱۳۹۲)(۲۵)؛ ساولاتین(۲۰۱۷)(۸)، شاجف ودیگران(۲۰۱۶)(۱۸).	۴ (۴۰)	۲ (۲۰)	۶ (۳۰)
ترکیبی(آمیخته)	اسکندری‌نسب و دیگران(۱۴۰۰)(۱۰)، کمیجانی و محمودزاده(۱۳۸۷)(۱۴)، دانایی مقدم(۱۳۹۳)(۱۵)؛ کاماری(۲۰۱۷)(۲۳).	۳ (۳۰)	۱ (۱۰)	۴ (۲۰)

جدول شماره ۷: ابزار پژوهش های سرریز اطلاعات

روش پژوهش	نویسنده، سال، استنادات	ایران تعداد(درصد)	جهان تعداد(درصد)	مجموع ایران و جهان تعداد(درصد)
پرسشنامه(کمی)	اسکندری‌نسب و دیگران(۱۴۰۰)(۱۰)، ارجمند کرمانی و عباسی‌استمال(۱۳۹۲)(۴)، صابری، محمدخانی و آراسته(۱۳۹۴)(۲۶)، طلاچی و زارعی(۱۳۸۹)(۲)، کاماری(۲۰۱۷)(۲۳)، نیاگویا(۲۰۲۰)(۲۲)، فرهومند و درودی(۲۰۰۲)(۱۹)، اپلر و منجیس(۲۰۰۴)(۱۶)، پارنل(۲۰۰۱)(۱۷)، ابووا(۲۰۲۲)(۲۴).	۴ (۴۰)	۶ (۶۰)	۱۰ (۵۰)
مصاحبه و مشاهده(کیفی)	کیانی(۱۳۸۹)(۱۱)، حاجی‌زین‌العابدینی(۱۳۹۷)(۱۲)، منصوری و دیگران(۱۳۹۸)(۱۳)،کمیجانی و محمودزاده(۱۳۸۷)(۱۴)، فروغی و سلیمانی‌ماشک(۱۳۹۲)(۲۵)، دانایی‌مقدم(۱۳۹۳)(۱۵)، لی و دیگران(۲۰۱۶)(۲۱)، چن(۲۰۱۸)(۲۰)، ساولینن(۲۰۱۷)(۸)، شاجف و دیگران(۲۰۱۶)(۱۸).	۶ (۶۰)	۴ (۴۰)	۱۰ (۵۰)

[Downloaded from jmums.mazums.ac.ir on 2026-11-23]

در پاسخ به سوال چهارم پژوهش، چالش‌های مربوط به سرریز اطلاعات براساس مقالات مورد بررسی چیست؟ براساس یافته‌های جدول شماره ۸، بیش‌ترین چالش مطرح شده مربوط به سرریز اطلاعات در جهان مربوط به ناامیدی، خستگی، استرس، دستپاچگی، فشار فیزیکی و روانی، اضافه بار فناوری، سردرگمی، احساس پشیمانی و بیش‌ترین چالش مربوط به سرریز اطلاعاتی در ایران مربوط به محدودیت‌های سازمانی، محدودیت‌های انسانی، عدم تمایل به افشای اطلاعات، پیچیدگی سازمان‌ها، عدم رسمیت و مرکزیت سازمان‌ها با ۵۰ درصد است. چالش سیاهچاله اطلاعاتی و از دست دادن اطلاعات، در هیچ از یک از مقالات ایرانی و چالش آلودگی محیط زیست، عدم رشد اقتصادی، فقدان سرمایه فیزیکی، نرخ رشد جمعیت و فقدان سرمایه انسانی نیز در هیچ یک از مقالات خارجی جزء نتایج پژوهش نبوده است. در تبیین و جمع‌بندی چالش‌های مطرح شده می‌توان گفت، سیر پرشتاب تحولات در عرصه فناوری اطلاعات، چالش‌های متعددی را بر افراد و جوامع به جای می‌گذارد. به نظر می رسد انسان ها نتوانند خود را با این تحولات سریع، مطابق و هماهنگ سازند. تاثیراتی که عصر اطلاعات و شتاب فزاینده تکنولوژی‌های اطلاعاتی بر افراد می‌گذارند از ابعاد گوناگون قابل طرح و بررسی است. اطلاعات نادرست، مغرضانه، کهنه، ناقص، متضاد، داده‌های نادرست ترجمه شده و مانند آن موجب سرریز اطلاعات می شوند که این سرریزی می‌تواند پیامدهای مختلف فرهنگی، اجتماعی، روانی و فیزیکی دراز مدتی را در جامعه باعث شود.

از نظر فیزیکی حجم بالای اطلاعات باعث خستگی زیادی در افراد می‌شود که از آن به خستگی اطلاعاتی تعبیر می‌شود. برخلاف گذشته که به دلیل محدود بودن فناوری‌های اطلاعاتی فقط اطلاعات مهم امکان بروز و انتشار می‌یافتند، اینک تمام اطلاعات حتی اطلاعات پیش پاافتاده و محدود به یک منطقه یا گروه نیز امکان بروز و نشر یافته اند. این مسئله باعث می‌شود که فرد از اطلاعات ارائه شده اشباع شده، در برابر پیام‌های مهم و غیرمهم به‌طور یکسان قرار گرفته و امکان تشخیص اهمیت و ضرورت اطلاعات را از دست بدهد و به‌اصطلاح خسته شود. در ارتباط با سرریز اطلاعاتی مسئله مهمی که مطرح می‌شود موضوع اضطراب اطلاعاتی است. اضطراب اطلاعاتی احساسی است که بر اثر ناتوانی در یافتن اطلاعات مورد نیاز، عدم توانایی تشخیص اطلاعات صحیح، عدم فهم اطلاعات موجود و یا عدم توانایی راه به‌دست آوردن اطلاعات مورد نیاز فرد، در وی به وجود می‌آید. رشد سریع اطلاعات از ابعاد اعتقادی و

جدول شماره ۸: چالش های مربوط به سرریز اطلاعات بر اساس مقالات مورد بررسی

چالش‌ها	نویسنده، سال، استنادات	ایران تعداد(درصد)	جهان تعداد(درصد)	مجموع ایران و جهان تعداد(درصد)
ناامیدی، خستگی، استرس، دستپاچگی، فشار فیزیکی و روانی، اضافه بار فناوری، سردرگمی، احساس پشیمانی	دانایی‌مقدم(۱۳۹۳)(۱۵)، منصوری و دیگران(۱۳۹۸)(۱۳)، فرهومند و درودی(۲۰۰۲)(۱۹)، لی و دیگران(۲۰۱۶)(۲۱)، شاچف و دیگران(۲۰۱۶)(۱۸)، ساولین(۲۰۱۷)(۸)، نیاگویا(۲۰۲۰)(۲۲).	۲ (۲۰)	۵ (۵۰)	۷ (۳۵)
فقدان مهارت فناوری اطلاعات و ارتباطات، آموزش ناکافی، فقدان مهارت بازیابی اطلاعات، عدم مهارت جستجوی اطلاعات و سواد طلاعاتی، عدم توانایی شناختی، عوامل روانشناختی.	کیانی(۱۳۸۹)(۱۱)، صابری، محمدخانی و آراسته(۱۳۹۴)(۲۶)، طلاچی و زارعی(۱۳۸۹)(۲)، منصوری و دیگران(۱۳۹۸)(۱۳)، آیووا(۲۰۲۲)(۲۴)، نیاگویا (۲۰۲۰)(۲۲)، کاماری(۲۰۱۷)(۲۳).	۴ (۴۰)	۳ (۳۰)	۴ (۲۰)
طراحی نامناسب، به روز نبودن مطالب، ناوبری نامطلوب، عدم وجود زیرساخت مناسب، فقدان امکانات و تجهیزات پژوهشی	کیانی(۱۳۸۹)(۱۱)، کمیجانی و محمودزاده(۱۳۸۷)(۱۴)،صابری، محمدخانی و آراسته(۱۳۹۴)(۲۶)، چن(۲۰۱۸)(۲۰).	۳ (۳۰)	۱ (۱۰)	۴ (۲۰)
تصمیم‌گیری نادرست و بی‌کیفیت، عدم مدیریت صحیح، اعتماد به نفس پایین، صرف زمان زیاد، آلودگی اطلاعات، افزایش هزینه، کاهش کیفیت کار	طلاچی و زارعی(۱۳۸۹)(۲)، حاجی‌زین‌العابدینی(۱۳۹۷)(۱۲)، صابری، محمدخانی و آراسته(۱۳۹۴)(۲۶)، اپلر و منجیس(۲۰۰۴)(۱۶).	۳ (۳۰)	۱ (۱۰)	۱ (۵)
سیاهچاله اطلاعاتی، از دست دادن اطلاعات،	پارنل(۲۰۰۱)(۱۷).	۰ (۰)	۱ (۱۰)	۶ (۳۰)
محدودیت‌های سازمانی، محدودیت‌های انسانی، عدم تمایل به افشای اطلاعات، پیچیدگی سازمان‌ها، عدم رسمیت و مرکزیت سازمان‌ها	کیانی(۱۳۸۹)(۱۱)، ارجمندکرمانی و عباسی‌استمال(۱۳۹۲)(۴)، فروغی و سلیمانی‌ماشک(۱۳۹۲)(۲۵)، دانایی‌مقدم(۱۳۹۳)(۱۵)، کمیجانی و محمودزاده(۱۳۸۷)(۱۴)، چن(۲۰۱۸)(۲۰).	۵ (۵۰)	۱ (۱۰)	۲ (۱۰)
آلودگی محیط زیست، عدم رشد اقتصادی، فقدان سرمایه فیزیکی، نرخ رشد جمعیت، فقدان سرمایه انسانی	اسکندری‌نسب و دیگران(۱۴۰۰)(۱۰)، کمیجانی و محمودزاده(۱۳۸۷)(۱۴).	۲ (۲۰)	۰ (۰)	

[Downloaded from jmums.mazums.ac.ir on 2026-11-23]

فکری نیز تاثیرات بسیاری را بر جوامع و فرهنگ‌ها باقی می‌گذارد. بسیاری از این اطلاعات منتشره، خارج از چارچوب و نظام اعتقادی، ارزشی و فکری افراد یک جامعه خاص بوده و مربوط به دیگر نظام های اعتقادی و فکری در دنیا است. لذا افراد به نوعی درگیری ذهنی با این داده‌ها و اطلاعات جدید و بیگانه پیدا می‌کنند و دچار دوگانگی فکری می‌شوند. در این میان چنانچه افراد در چالش با اطلاعات این‌چنینی، قدرت مقابله صحیح با آن‌ها را نداشته باشند، طبیعتاً دچار دوگانگی فکری، اعتقادی و فرهنگی می‌گردند. لذا آمادگی فکری و سلامت اعتقادی افراد خواهد توانست آنان را در برابر سیل بنیان کن اطلاعات که به سوی آنان سرازیر است محافظت نماید. اما افرادی که نظام عقیدتی و فکری آنان سست باشد تاب مقاومت نداشته و احساس ناامنی و عدم اطمینان می نمایند و نهایتاً نیز گرفتار سیلاب سایر نظام‌های فکری و مسلکی خواهند شد.

از نظر اقتصادی هم سرریز و اضافه‌بار اطلاعاتی هزینه زیادی را متوجه دولت‌ها، سازمان‌ها و کاربران می‌کند. سرریز و اضافه‌بار اطلاعات مشکلات و معضلات بسیاری را برای سیستم‌های اطّلاعاتی که با آن‌ها سر و کار داریم ایجاد می‌کند. چرا که ممکن است سرعت جستجو را پایین آورد، دقّت جستجو را کاهش دهد، فضای زیادی برای ذخیره‌سازی فایل های اضافی به هدر رود، هزینه‌ی گزافی برای نگهداری به مصرف برساند، ایجاد کپی و نسخه‌های پشتیبان سخت شده و هزینه بیش‌تری از حالت معمول خواهد داشت. در سازمان‌ها نیز اگر اضافه‌بار اطلاعاتی در سطوح پایین تصمیم‌گیری وجود داشته باشد، در گذر هر مرحله به مراحل کلان‌تر، این بار اضافی منتقل شده و تصمیمات عمده و کلان را نیز مورد هجوم خود قرار خواهد داد. اگر تصمیمات کلّی و مهم دچار نقصی مبتنی بر اطّلاعات اضافی باشند، نتایج به دست آمده از اعمال آن‌ها در جوامع اطّلاعاتی نیز نتایج مثبتی نخواهد بود و منجر به تصمیم گیری‌های نادرست و زیان بار خواهد شد.

راهکارها و پیشنهادهای ارائه شده در مقالات مورد بررسی در پاسخ به سوال پنجم به شرح زیر است. مدیریت صحیح اضافه‌بار اطلاعاتی، مهندسی ارزش، کنترل اطلاعات، استفاده از فیلترهای موضوعی و محدود سازی، وجین اطلاعات بی‌فایده، انتخاب و تفویض اطلاعات، استانداردسازی، مدیریت اطلاعات هوشمند، ارائه اطلاعات با کیفیت(۸،۱۲،۱۸،۲۱،۲۵).

آموزش مهارت فناوری اطلاعات و ارتباطات، استفاده از تکنولوژی، استفاده از اطلاعات به فرم استاندارد، بهبود مهارت‌های بازیابی بهبود سطح سواد پژوهشی و آموزشی(۱۱،۱۷-۱۵،۱۹،۲۴-۲۲،۲۶).

معماری مناسب ویگاه، بروزرسانی مطالب، الهام گرفتن از ساختار مناسب پایگاه‌های خارجی، اصلاح ساختار سازمانی، شخصی‌سازی نظام‌های بازیابی اطلاعات(۲،۴،۱۱،۱۳،۱۴،۱۹،۲۰،۲۴).

دانش‌افزایی، انتقال تکنولوژی، ایجاد مزیت رقابتی(۱۰،۲۶).

اعتمادسازی بین افراد، تقویت سرمایه اجتماعی، در نظر گرفتن تیپ شخصیتی افراد(۱۳،۱۵).

بحث

هدف مطالعه حاضر مرور نظام‌مند مطالعات انجام شده در حوزه سرریز اطلاعات بود. در سال‌های اخیر رویکرد سازمان‌ها به سمت استفاده گسترده از فناوری‌های اطلاعات و ارتباطات و غلبه بر چالش‌های ناشی از کاربرد آن‌ها علی‌الخصوص غلبه بر اضافه‌بار اطلاعات و سرریز اطلاعاتی بوده‌اند. بررسی مقالات منتشر شده در این حوزه به خوبی نشان‌دهنده استفاده کاربردی و عملی از این فناوری‌ها و چالش‌های پیش‌روی آن‌ها بوده است. چنان‌که نتایج این مطالعه نیز نشان داد که مهم‌ترین موضوعات مورد توجه محققان در حوزه سرریز اطلاعات، تاثیر سرریز اطلاعاتی بر کاربران، عامل موثر در ایجاد سرریز اطلاعاتی، عامل محیطی، عامل فردی، راهکارهای تعدیل سرریز اطلاعات، زیر ساخت فناورانه

[Downloaded from jmums.mazums.ac.ir on 2026-11-23]

و عامل موثر ابزاری در کنترل سرریزاطلاعاتی در جوامع مورد بررسی است و در همین راستا، پژوهش‌های نیز تأیید می‌نمایند که مباحث فوق، در مطالعات مورد بررسی از پربسامدترین موضوعات است(۲،۴،۸،۲۶-۱۰).

نتایج در پاسخ به پرسش اول از داده های استخراج شده نشان داد که در زمینه عوامل موثر بر ایجاد سرریز اطلاعاتی، زیادی اطلاعات، تنوع آن‌ها، میزان دقت، جامعیت و مانعیت نظام‌های اطلاعاتی، وجود اطلاعات تکراری و بی‌ربط و.... مهم‌ترین آیتم‌هایی هستند که در پژوهش‌ها به آن‌ها پرداخته شده است. در خصوص سرریز اطلاعاتی، به طور ساده و اجمالی می‌توان به حجم عظیم اطلاعات طبقه‌بندی نشده اشاره کرد که فرد برای استفاده و برطرف کردن نیازهای خود در میان آن سر در گم شده باشد. به عبارت دیگر، فرد در مقابل بمباران اطلاعاتی قرار می‌گیرد. هم‌چنین سرریز اطلاعات وضعیتی است که در آن، در زمینهٔ یک موضوع، بیش از اندازه اطلاعات موجود است. این پدیده می‌تواند موجب اضطراب و سردرگمی افراد و ناتوانی در تصمیم‌گیری در انتخاب یا صرف نظر کردن از همه یا بخشی از اطلاعات شود. برای این که سرریز اطلاعات مشکل ساز نشود و بتوان از اطلاعات در جهت افزایش بهره‌وری استفاده نمود، بایستی برای استفاده از رسانه‌های اطلاعاتی و ارتباطی برنامه‌ریزی داشت، از آن‌ها استفاده‌ی بهینه نمود، آن‌ها را مدیریت کرد، دنبال اطلاعاتی که مفید و کاربردی است بود. در این زمینه مدیریت صحیح اضافه‌بار اطلاعاتی، مهندسی ارزش، کنترل اطلاعات، استفاده از فیلترهای موضوعی و محدودسازی، وجین اطلاعات بی‌فایده، انتخاب و تفویض اطلاعات، استانداردسازی، مدیریت اطلاعات هوشمند، ارائه اطلاعات باکیفیت و... مواردی بودند که در مرور پژوهش‌ها به آن‌ها اشاره شد(۸،۱۲،۱۸،۲۱،۲۵). از دیگر نتایج این پژوهش می‌توان به استفاده از معماری مناسب ویگاه، بروزرسانی مطالب، الهام گرفتن از ساختار مناسب پایگاه‌های خارجی، اصلاح ساختار سازمانی، شخصی‌سازی نظام‌های بازیابی اطلاعات برای کنترل سرریز اطلاعات اشاره نمود(۲،۴،۱۱،۱۳،۱۴،۱۹،۲۰،۲۴). آن‌چه که مشهود است امروز مشکل بشریت و جهان کمبود اطلاعات نیست، اطلاعات در همه جای این جهان گسترده هست. آن‌چه که ما امروز با آن دچار مشکل هستیم آنست که حجم عظیم این اطلاعات به سادگی قابل مدیریت نیست و آن‌چه که امروز مهم است استنتاج الگوها و معلومات مفید از این منابع بی‌کران اطلاعات است و نیاز است که داده‌ها به منظور استخراج اطلاعات، کشف دانش و در نهایت تصمیم‌گیری در خصوص مسائل مختلف کاربردی به صورت صحیح مدیریت شوند. در پاسخ به پرسش‌های دوم و سوم، تحلیل پژوهش‌ها نشان داد که در جهان نقش روش پیمایشی در پژوهش‌ها بیش‌تر از دیگر روش‌های پژوهشی است و به طبع آن استفاده از ابزار پرسشنامه متداول‌ترین ابزار در انجام پژوهش‌ها بوده است. این درحالی است که در پژوهش‌های حوزه سرریز اطلاعات در سطح ایران اولویت روش پژوهش با روش‌های کیفی بوده است و مصاحبه ابزار قالب در پژوهش‌های کیفی را تشکیل داده است. این امر نشان دهنده دیدگاه کمی پژوهشگران خارجی به این قبیل پژوهش‌ها در مقابل دیدگاه کیفی در سطح ایران است. این تفاوت خود می‌تواند زمینه‌ساز شکاف مطالعاتی از نظر انتخاب روش‌های پژوهش کیفی در جهان باشد. با توجه به زمینه این پژوهش (سرریز اطلاعاتی)، بدیهی است که دیدگاه کمی فقط می‌تواند به نتایج کاربردی منجر شود و ایجاد نظریات بنیادی نیاز به انجام پژوهش‌های کیفی دارد که شکاف موجود مانع چنین تحولی در رویه انجام پژوهش‌های مورد نظر در جهان شده است.

نگاهی به پژوهش‌های مورد مطالعه نشان داد که بیش‌ترین چالش‌های مطرح‌شده مربوط به سرریز اطلاعات در جهان به ناامیدی، خستگی، استرس، دستپاچگی، فشار فیزیکی و روانی، اضافه‌بار فناوری، سردرگمی، احساس پشیمانی، است و بیش‌ترین چالش‌های

[Downloaded from jmums.mazums.ac.ir on 2026-11-23]

مربوط به سرریز اطلاعاتی در ایران، محدودیت‌های سازمانی، محدودیت‌های انسانی، عدم تمایل به افشای اطلاعات، پیچیدگی سازمان‌ها، عدم رسمیت و مرکزیت سازمان‌ها، اعلام شده بود، همچنین مشخص شد که این موارد در خصوص مسائل مربوط به چالش‌ها بیش از سایر موارد نقش داشته‌اند(۴،۸،۱۱،۱۴،۱۵،۱۸،۱۹،۲۱،۲۲،۲۵). از آن‌جایی‌که متخصصان اطلاع‌رسانی و معماران اطلاعات از افراد مهمی هستند که به ساماندهی حجم وسیع اطلاعات به‌ویژه در محیط وب پرداخته و در این بین تعدیل و کنترل سرریز اطلاعات اطلاعاتی از وظایف مهم آن‌ها محسوب می‌شود، آگاهی از نظرات و دیدگاه‌های این افراد در مورد مفهوم سرریز اطلاعات، میزان آن، عوامل موثر در ایجاد آن، اثرات و پیامدهای آن، رفع و برطرف‌سازی، کنترل و تعدیل اضافه سرریز اطلاعاتی منجر به دسترسی به اطلاعات مطلوب در زمان مطلوب، بالا رفتن کیفیت تصمیم‌گیری، کاهش هزینه‌های کاربران و مصرف‌کنندگان اطلاعات، جلوگیری از دوباره‌کاری‌ها، غلبه بر چالش‌های پژوهش از قبیل اضطراب اطلاعاتی و مواردی از این دست خواهد شد(۵). از آن‌جایی‌که مطالعات مورد بررسی در این پژوهش بر مؤلفه سرریز اطلاعاتی و چالش‌هایی که ممکن است برای کاربران مختلف ایجاد کند توجه کرده‌اند، ضروری است راهکارهایی نیز برای غلبه بر آن و بهره‌وری بیش‌تر ارائه شوند. امروزه بمباران و انباشت اطلاعات در مراجع بازیابی اطلاعات و مراکز اطلاع‌رسانی به چشم می‌خورد. این مراکز از دیرباز محیطی شناخته شده برای به‌کارگیری، ذخیره و اشاعه اطلاعات معرفی شده‌اند. اما در توضیح و تفسیر کارکردهای آن‌ها، کم‌تر به وجه کارآمدی آن‌ها در عصر انفجار اطلاعات، یعنی سرریز اطلاعاتی توجه شده است. از این‌روست که آینده سرریز اطلاعات و اثرات و پیامدهای آن بر ابعاد مختلف جامعه در آینده، دغدغه کارشناسان و صاحب نظران است و یافته‌های این مطالعه، می‌تواند منجر به شناسایی نقاط ضعف و قوت متخصصین در درک سرریز اطلاعاتی و انجام اقداماتی در جهت بهبود و تقویت آن گردد، چرا که درک ابعاد سرریز اطلاعاتی می‌تواند به درک بهتر آینده سرریز اطلاعات و تاثیرات آن بر روی کاربران و تدبیر راه‌حلی برای کاهش مقابله با اثرات آن شامل زمان تلف شده و بهره‌وری علمی کمک کند. بنابراین، ارائه یک تصویر کلی در خصوص روش‌ها و ابزارها، مشکلات و چالش‌های سرریز اطلاعات و راهکارها و پیشنهادهای ارائه شده می‌تواند در جهت تحول این موضوع مؤثر باشد. پژوهشگران، معماران اطلاعات، کارشناسان و صاحب نظران با آگاهی از موارد مطرح‌شده در این پژوهش می‌توانند در معماری پروژه‌های مبتنی بر وب موفق‌تر عمل کنند، اما با این وجود، نیاز است همایش‌ها، کارگاه‌های آموزشی مرتبط با سرریز اطلاعات و راه‌های غلبه بر آن برای آگاهی متخصصان علاقه‌مند به این موضوع برگزار شود.

References

1. Pashaeizad H. Wikis as the Knowledge Management Toolsin Organizations. Iranian Iran J Inf Process Manag 2012; 27(1): 29-45 (Persian).
2. Talachi H, Zarei M. The Survey of Information Pollution in Selected Medical Databases from Mashhad University of Medical Science Faculty View. Jha 2010; 13(39): 7-16 (Persian).
3. Sabbaghinejad Z , Heidari Gh. 15 definitions of Information Management (IM) Journal of Studies in Library and Information Science 2016; 7(16): 39-58 (Persian).
4. Arjamand Kermani R, Abbasi Estmal MR. Investigating the relationship between Organizational Structure and Information Overload (Case Study:Payam Noor University). International Conference on Management

[Downloaded from jmums.mazums.ac.ir on 2026-11-23]

Challenges and Solutions. 2013 Dec 5; Shiraz, Tehran; 2012. (Persian).

5. Allami S. Investigating the opinions of information specialists about web information overload, master's thesis in the field of educational technology, Isfahan University 2013 (Persian).
6. Karampour A, Shirkarami J, Javid H. The state of internet addiction and its adverse consequences in students. Management and Accounting Researches 2016; 33: 38-49 (Persian).
7. Nejadhirani F, Rajabzadeh A. Information Overload; Roots and Consequences. Tadbir 2009; 212: 62-66 (Persian).
8. Savolainen R. Filtering and withdrawing: strategies for coping with information overload in everyday contexts. J Inf Sci 2017; 33(5): 611-621.
9. Tolouian Gh A. Systematic review of the basics of sustainable Human resource management. Journal of New Research Approaches in Management and Accounting 2021; 5(56): 150-176 (Persian).
10. Eskandari Nasab A, Zare Mehrjardi MR, Jalaei AM. The Effects of Technology Overflow on Life Environment Pollution with the demolition model. Quarterly Journal of Quantitative Economics 2022; Articles in Press.
11. Kayani MR. Services of libraries and information centers using mobile phone technology. Library and Information Science 2010; 13(2): 215-231 (Persian).
12. Haji Zain al-Abidini M. Value Engineering in Librarianship and Information with an emphasis on Information Management. Library and Information Science 2017: 9(4): 31-44 (Persian).
13. Mansouri F, Nowkarizi M, Fattahi R. A Review of the Psychological Factors and the Type of Search Affecting the Choice Overload in Information Retrieval Systems. Library and Information Science Research 2019; 9(1): 181-200 (Persian).
14. Komijani A, mahmodzadeh M. The Infrastructure, Usage and Spillover Impacts of Information and Communication Technology (ICT) on Economic Growth (EG) in Developing Countries. Iranian Journal of Trade Studies 2009; 13(49): 31-73 (Persian).
15. Danai Moghadam D. Conceptual Links between Tree Theories of Information Behaviors. Human Information Interaction 2013: 1(2): 150-159 (Persian).
16. Eppler MJ, Mengis J. The Concept of Information Overload: A Review of Literature from Organization Science, Accounting, Marketing, MIS, and Related Disciplines. The Information Society 2004; 20(5): 325-344.
17. Parnell N. Managing information overload. Business Information Review 2001; 18(1): 50-45.
18. Shachaf O, Aharony N, Baruchson S. The effects of information overload on reference librarians. Libr Inf Sci Res 2016; 38(4): 301-307.
19. Farhoomand A, Drury HD. Managerial Information Overload. Commun ACM 2002; 45(10): 127-131
20. Chen M. Improving website structure through reducing information overload. Decis Support Syst 2018; 110: 84-94.
21. Lee AR, Son SM, Kim KK. Information and communication technology overload and social networking service fatigue: A stress perspective. Comput Hum Behav 2016; 55: 51-61.
22. Nyangoya B. Role of Librarians in mitigating information explosion in academic libraries: the case study of the Jomo Kenyatta

[Downloaded from jmums.mazums.ac.ir on 2026-11-23]

Memorial Library-UON. Doctoral dissertation, University of Nairobi; 2020.

23. Kumari K. Information explosion, information anxiety and libraries: strategies for Intervention. WWJMRD 2017;3 (12): 166-169.
24. Abowha G. Information Overload and Research Productivity of Librarians at University of Ilorin Library. Library Philosophy and Practice (e-journal) 2022.
25. Foroghi D, Soleimani Marshek M. Accountability and the challenge of information disclosure, Accounting and Social Interests 2012; 3(3),(10): 73-94 (Persian).
26. Saberi M, Mohammadkhani K, Arasteh H. Examining the factors affecting the scientific productivity of university faculty members and providing a model to improve it (Case Study, In region 8, Islamic Azad University). Journal of Research in Educational Systems 2015; 9(29): 55-80 (Persian).
27. Wang T, Voss JG. Information overload in patient education: A Wilsonian concept analysis. Nurs Sci Q 2022; 35(3): 341-349.
28. Ruff J. Information overload: Causes, symptoms and solutions. Cambridge: Harvard Graduate School of Education; 2002.
29. Schultz U, Vandenbosch B. Information Overload in a Groupware Environment: Now you see it, now you don't. J Organ Comput Electron Commer 1998; 8(2): 127-148.
30. Levitin DJ. The organized mind: Thinking straight in the age of information overload. Washington: Penguin Book; 2014.
31. Seifouri V, Namvar Z. Factors Affecting Student's Scientific Information Retrieval based on Fuzzy Logic Method Compared to Traditional Method. CJS 2022; 9(1): 1-2 (Persian).
32. Minh-ha TT. D-Passage. Durham USA: InD-Passage; 2013.
33. Roetzel PG. Information overload in the information age: a review of the literature from business administration, business psychology, and related disciplines with a bibliometric approach and framework development. Bus Res 2019; 12(2):479-522.
34. Yaminfirouz M, Rostami Z, Hosseinzadeh H, Dehghan Z. Information seeking skills on the Internet: solutions to acquire information literacy along with the introduction of the most reliable databases in Iran and the world in the field of medicine. Babol: Babol Univ Med Sci Press; 2013. (Persian).
35. Mirzaei E, Hariri N, Matlabi D. A Meta-analysis of the factors affecting information seeking behavior in Iran and the world. RISPL 2020; 26(3): 415-438 (Persian).

[Downloaded from jmums.mazums.ac.ir on 2026-11-23]